

Liefde in berooide dagen

Eerste druk, 2015
© 2015 Herman Romer

Coverafbeelding: Shutterstock, New York City, USA
Portretfoto Herman Romer: Theo Joosten

ISBN: 9789048438341
NUR: 342

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer
www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

Herman Romer

Liefde in berooide dagen

1

‘Hans!’ riep de jonge vrouw luidkeels. ‘Hans Brandsma!’
Zij poogde zich door de mensenmassa heen te wringen bij het station, vijf jaar eerder door de Duitsers verwoest en voor een deel wat provisorisch hersteld.

Het was zowat een maand nadat de bezetters hadden gecapituleerd en ze de stad in totale ontreddeering hadden achtergelaten: verwoest, geterroriseerd en leeggeplunderd.

Onder de mensen die teruggekeerde dwangarbeiders uit Duitsland wilden verwelkomen, bevonden zich overwegend vrouwen, van wie een aantal vergezeld waren van kinderen.

Jongeren van jeugdorganisaties repten zich om waar nodig hulp te bieden. Eerder hadden padvindsters al meegeholpen voedselpakketten uit te delen aan de uitgehongerde bevolking.

Chaotische taferelen op het station Delftse Poort wisselden elkaar af. Vrouwen gilden, huilden, lachten, vlogen mannen om de hals. Hun mannen tilden kinderen op, knuffelden en zoenden ze onstuimig.

De jonge vrouw, een aantrekkelijke brunette, was al een dag eerder bij de aankomst van zo’n trein bij het station geweest. In die reeks spoorwagens, een locomotief met uitsluitend goederenwagens, hadden de repatrianten dicht opeengepakt gestaan met gevulde plunjezakken, kussenslopen en dozen. Schamele bezittingen die ze niet achter wilden laten in een nu ook verdelgd land.

Ze heugde zich wat wagons met de witgekalkte woedende kreten, uitbarstingen zoals ‘Weg met de moffen en landverraders!’ Maar met die ook gisteren overvolle trein was hij niet meegekomen.

Ze wist toen niet wat ze later daarover zou horen. Voor de terugkeer van de dwangarbeiders was het westen van het land enige weken afgesloten gehouden. Die tijd moest benut worden voor hulpverlening aan de zwaarst getroffen mensen onder hen. Afgezien daarvan waren er niet dadelijk voldoende transportmiddelen beschikbaar geweest.

‘Hans!’ verhief ze haar stem opnieuw. ‘Hans Brandsma!’ Ze stak een arm omhoog om beter zijn aandacht te trekken.

De donkerblonde man, grauwwit en sterk vermagerd, was gestoken in lompen en droeg een plunjezak op een schouder. Andere mannen zagen er weinig florissant uit.

Ditmaal merkte hij haar op. Hij maakte aanstalten zich uit de verzenuwde mannen los te weken en haar richting uit te koersen. Niet eenvoudig in die wanordelijke situatie, waarin ook gespaarde vrachtauto's, een legervoertuig en een wagen van het Rode Kruis een plek opeisten.

Het duurde daardoor enige minuten voor hij ten slotte tegenover haar stond. Nadat hij zijn plunjezak naast zich op de grond had gezet, zag hij haar enigszins onbeholpen aan.

Hoewel zijn aanblik haar deed schrikken, sloeg ze onmiddellijk haar armen in een omhelzing om hem heen. Terwijl ze hem op beide wangen zoende, onderging hij dit versuft als een uitgeschakelde marionet. 'Jij hebt het overleefd, jongen,' zei zijn schoonzus schor bij het loslaten.

'Ja,' zei hij wazig. En daarna weer: 'Ja.'

'Is die verlofganger nog teruggekeerd?' wilde ze weten. 'Niet ondergedoken?'

Hij knikte.

'Dus jij hebt die brief van mij over Clara gekregen?'

'Ja, die heb ik bij me. Ik weet wat er gebeurd is.'

'Ik vind het zó vreselijk voor jou,' zei ze met vochtige ogen. 'Het had allemaal heel anders kunnen zijn.'

'Ja Bella,' zei hij, langs haar heen blikkend. 'Maar het is niet anders, hè?'

Wat een geluk dat die verlofganger hier niet meteen onderdook, dacht ze. Anders was die boodschap bij zijn thuiskomst nog veel harder aangekomen. Nu heeft hij tijd gehad om zich op het slechte nieuws voor te bereiden.

Gerust was ze er niet op. Gespannen sloeg ze hem gade. De blik in zijn ogen die vroeger soms ironie kon vertonen, alsof hij de betrekkelijkheid van alles begreep, leek uitgeblust. Haar zwager maakte een afgestompte, bijna gebroken indruk.

‘We zullen naar je huis moeten lopen,’ zei ze. ‘Bij alles wat ze hebben weggesleept, hebben die moffen ook heel wat trams geroofd. Er gaan maar een klein aantal lijnen en op enkele uren.’

‘Het geeft niet, Bella.’

‘Volgende week zou er ook voor ons weer wat elektriciteit komen. Gas komt nog later.’

‘We gaan wel lopen.’

‘Je kunt wachten tot zo’n vrachtwagen je mee naar huis rijdt.’

‘Nee, dat hoeft niet. Laten we maar lopen.’

‘Thuis bij jou praten we verder. Jij weet toch dat ik daar voorlopig woon?’

‘Dat las ik ook in je brief,’ zei hij nauwelijks hoorbaar, terwijl hij zijn plunjezak weer moeizaam opnam.

‘Ik slaap zolang in de zijkamer. Clara vond dat goed.’

‘Je doet maar.’

Ze kreeg de indruk dat het hem totaal onverschillig liet, alsof niets er werkelijk meer toe deed.

Zwijgend trokken zij daarna over de vlakte van het niemandsland, het weggebombardeerde centrum met zijn puinflora als kamille, brandnetels en andere kruiden. Op weg naar zijn huis op de Noordsingel, gelegen aan de buitenrand van het Oude Noorden, sloeg af en toe een windvlaag stof en gruis in hun gezicht.

Dichtbij dat stadsdeel klonken hen al geregeld feestelijke klanken tegemoet, Amerikaanse songs geproduceerd door versterkers. Hier en daar kwamen ze slenterende Canadese militairen tegen, dikwijls vergezeld van aan hun arm hangende jonge meisjes of vrouwen.

‘Het feesten gaat elke dag door,’ merkte ze op. ‘Voor de meeste mensen is geen werk en de kinderen hoeven nog niet naar school. Alles is ontwricht.’

Hij ging er niet op in. Langs de straten lagen nog niet geruimde, soms kolossale vuilnishopen. Af en toe zag hij er een rat in wegschieten. Later op de Noordsingel merkte hij op dat bij wat woningen witte lakens voor de ramen hingen.

‘Niet iedereen heeft alles overleefd,’ zei ze bij zijn blik. ‘De eerste weken na de bevrijding stierven hier nog haast elke dag zo’n vijftig uit-

geteerde mensen.’ En na een korte pauze: ‘Jij hebt het in Duitsland zeker ook niet best gehad?’

‘Nee,’ zei hij alleen.

‘Hoe gaat het nu verder met jou?’ vroeg ze, in zijn woning gekomen.

‘Ik moet me melden bij een hulpsecretarie in de Rivièreahal.’

‘Hoor je daar meer?’

‘Misschien. Ik ga me eerst wassen en betere kleding aantrekken.’

‘Mogen die vodden in de vuilnisbak?’

‘Ga je gang.’

Nadat hij zich verfrist en in behoorlijke kleren had gestoken, vertelde ze hem dat ze aan voedsel op dat moment alleen zoekaken in huis had.

‘Zeekaken?’ vroeg hij verwonderd.

‘Ja, zo noemen ze die harde droge dingen. Noodvoedsel van Canadese soldaten. Kort na de bevrijding brachten padvindders ze langs de deuren.’

‘Nou, geef er dan maar een paar.’

‘Als je geduld heb, zal ik op het noodkachelkje thee voor je zetten. Surrogaat net als eerst, maar daar kun je die dingen in soppen. Dan krijg je ze makkelijker naar binnen.’

Naderhand vertelde ze hem globaal, hoe het haar en haar oudere zus na zijn deportatie was vergaan.

Kort na de Novemberrazzia van vorig jaar, waren haar ouders naar familie in Groningen vertrokken. Daar waar ze nog steeds verbleven, was het met de voedselvoorziening veel beter gesteld. Zij had niet mee gewild en was alleen achtergebleven in haar ouderlijk huis, een benedenwoning in het westen van de stad.

Naarmate de dagen die winter verstreken, honger en kou zich scherper lieten voelen, was de situatie in het westelijk stadsdeel steeds grimziger geworden. Bij gebrek aan brandstof voor het noodkachelkje, had zij in wanhoop houtspaanders van de zoldertrap losgehakt. Ook repen behang had ze daartoe van een muur gescheurd.

Tijdens die Hongerwinter was haar weerstand ernstig ondermijnd geraakt. Als ze voor brandstof op de planken in huis met een bijl erop lossloeg, was ze bij een mislukking dikwijls in tranen uitgebarsten.

Op Clara's voorstel was ze vanaf een bepaald moment bij haar ingetrokken, omdat zich de sfeer in die buurt minder rauw openbaarde dan in het westelijk stadsdeel. Hier konden ze in die rampzalige tijd in het huis aan de Noordsingel steun bij elkaar zoeken.

Gelukkig had Bella extra bonkaarten van de voedseldistributie meegebracht, kaarten van haar ouders die ze na hun vertrek hadden achtergelaten. Op haar beurt beschikte Clara over de distributiekaart, die Hans bij zijn deportatie niet had meegenomen. Zo konden die bijeengevoegde extra kaarten de nijpende honger iets verlichten.

Alleen sloeg op een ochtend het noodlot toe. Toen Clara en haar jongere zus op weg waren naar het huis in het westen, om warmere kleding voor Bella op te halen, belandden ze in een straat waar desperate lieden uit hongersnood een bakkerswagen overvielen.

Als aan de grond genageld bij wat zich voor hun ogen afspeelde, een schouwspel waarbij de mensen zelfs met elkaar vochten voor het laatste brood, viel plotseling een aantal schoten. Toevallig passerende leden van de Sicherheitspolizei hadden hun revolver getrokken en erop los geknald.

Drie mensen zakten getroffen in elkaar, twee gewond en een van hen dodelijk. Die ene was Clara, niet eens bij de overval betrokken. Het drama voltrok zich tegen eind december, maar het bericht daarover bereikte Hans pas ruim een maand later.

Wegens de toenemende overvallen op bakkerswagens, reden die toen voor bezorging aan huis allang niet meer uit. Brood, mits voorradig en tegen inlevering van de benodigde bon, werd sindsdien uitsluitend in de winkels verkocht.

Na Bella's relaas, uitgebreider dan in haar brief stond, bleef het enige tijd stil tussen hen. Ze had hem niet durven vertellen dat er geen hout meer voor een doodkist was geweest. Ze hadden haar zus in een juten zak moeten begraven.

Een bijna dodelijke vermoeidheid beving hem. Wederom drong in volle omvang tot hem door dat hij zijn leven opnieuw moest opbouwen, herinrichten, zonder zijn geliefde vrouw. Zij was heengegaan naar de eeuwige nacht.

‘Hoe is het nu met je ouders?’ kreeg hij er ten slotte schor uit, terwijl de storm over de tragedie in zijn geest woedde.

‘Goed, hoop ik,’ zei ze. ‘Ik heb ze een brief geschreven, maar ook de post werkt niet best. En alleen tussen Rotterdam en Amsterdam rijden pas treinen, voornamelijk voor goederenvervoer.’

Ze pauzeerde een paar tellen en rondde af: ‘In Groningen waren ze zowat drie weken eerder bevrijd dan wij, maar ik hoorde dat er vreselijke straatgevechten zijn geweest.’

‘Straatgevechten?’

‘Ja, soms van huis tot huis, tussen Canadezen en Duitsers. De moffen werden nota bene gesteund door dat tuig van landverraders.’